

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Powinowactwa retoryki”

W dniach 6-8 czerwca 2016 roku odbyła się w Poznaniu, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza ogólnopolska konferencja naukowa „Powinowactwa retoryki”. Organizatorami konferencji byli Zakład Retoryki, Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa Instytutu Filologii Polskiej Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM oraz Zespół Kultury Żywego Słowa Rady Języka Polskiego. Była to czwarta konferencja z cyklu konferencji retorycznych organizowanych w Poznaniu. Wcześniej były to Perspektywy polskiej retoryki, Retoryka i etyka, Dydaktyka retoryki. Konferencje w Poznaniu stały się stałym elementem pejzażu polskiej humanistyki współczesnej. Tym razem konferencja poświęcona była problematyce interdyscyplinarnej: związkom retoryki z literaturą, filozofią, muzyką, krytyką literacką, krytyką sztuki itd. Współcześnie można znaleźć kilka ważnych pól, na których retoryka znajduje szczególnie podatny grunt. Są to badania literaturoznawcze, językoznawcze, szeroko pojęta komunikacja medialna, w tym public relations, reklama, nowe media; komunikacja polityczna (język władzy i propaganda polityczna), ale też sztuka wizualna, teatralna i muzyczna.

W konferencji udział wzięli badacze z wiodących ośrodków naukowych w Polsce, m.in. z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Wrocławskiego, Łódzkiego, a także UAM. W sumie wygłoszonych zostało 19 referatów, które pogrupowane zostały w kilka bloków tematycznych. Pierwszego dnia obrad wygłoszonych zostało sześć referatów. Konferencję rozpoczęły referaty podejmujące problematykę uniwersalności retoryki i jej narzędzi w badaniu różnych dyscyplin i dziedzin. Profesor dr hab. Jakub Z. Lichański (Przedwczesna śmierć retoryki. Wokół pożyteczności retoryki dziś) dowodził, że retoryka, która uczyła i wciąż uczy porządkowania myśli i słów – tworzyła podwaliny współczesnej nauki. Dr hab. Luiza Rzymowska (Marka Tulliusza Cyncerona uwagi o powinowactwach retoryki w dialogu *O mówcy*) zaprezentowała zawarte w dialogu *O mówcy* refleksje Cyncerona na temat relacji retoryki z innymi dziedzinami, w tym z filozofią i poezją. Natomiast prof. dr hab. Barbara Bogólebska (Zastosowanie retorycznych progymnasmatów we współczesnym komunikowaniu) pokazała przydatność progymnasmatów, które, choć mają rodowód retoryczny, stanowią wspólny mianownik wielu nauk i dziedzin (np. prawa, psychologii, dziennikarstwa) i są obecne w różnych współczesnych praktykach komunikacyjnych. Blok drugi - Retoryka i język - poświęcony był związkom retoryki

z językoznawstwem i z pragmatyką (gdy przedmiotem badań staje się język w działaniu). Prof. dr hab. Tadeusz Zgółka (Poprawność językowa w oczach retoryki) skupił się na jednym z aspektów powinowactwa retoryki i językoznawstwa – na poprawności językowej, którą uznał za ważną w obu tych dziedzinach. Kolejne dwa referaty dotyczyły języka prawnego i prawniczego (mgr Joanna Kowalczyk i dr hab., prof. UJK Piotr Zbróg, Obligatoryjne elementy retoryczne o funkcji perswazyjnej w tekstach prawnych, oraz dr Beata Drabik-Frączek, Czy język prawniczy jest retoryczny? Czyli jeszcze raz o tym, dlaczego prawnika warto doskonalić w sztuce retoryki).

Drugi dzień obrad rozpoczął się od wystąpień poświęconych związkom retoryki z polityką. Dr hab. Agnieszka Budzyńska-Daca przedstawiła retoryczne narzędzia w dyskursie politycznym, a dr Bartosz Hordecki (Wokół politycznego wymiaru związków retoryki z logiką), pokazał polityczny wymiar rozmaitych wywodów, w których definiowane są logika i retoryka. Kolejny blok wystąpień poświęcony był relacjom retoryki z naukami o sztuce. Znalazły się w nim teksty wskazujące na relacje między retoryką a muzyką i filmem. Swoje referaty wygłosili dr hab. Małgorzata Pietrzak (Od maski do nagości. Ekspresja aktorska jako narzędzie perswazji we współczesnym teatrze); dr Mikołaj Zgółka (Podstawy retoryki muzycznej), dr Tomasz Górny (Dialektyka cierpienia, czyli o retoryce muzycznej w kantacie *Ich hatte viel Bekümmernis* BWV 21 Johanna Sebastiana Bacha) i dr Bogumiła Fiołek-Lubczyńska (Obrazy topiczne. Znaczenie „zbliżenia” w retoryce filmowej). W tej części znalazły się też wystąpienia poświęcone wizualności. Dr hab. Monika Worsowicz (Layout prasowy a retoryczna *pronuntiatio* – uwagi wstępne) badała, czy istnieją dające się wskazać zbieżności pomiędzy projektem graficznym czasopisma a retorycznymi zasadami i wskazówkami dotyczącymi poprawnego wygłaszania mów. Jacek Wasilewski (Jak naprawdę działają toposy? Badanie emocji w reklamie) pokazał wyniki badań neurolingwistycznych pokazujących, jak reklama oddziałuje na emocje odbiorców. Dr hab. Piotr Lewiński (Figury wizualne jako środek perswazji i argumentacji na przykładzie reklamy) z kolei na podstawie analizy retorycznej reklam drukowanych przedstawił funkcje figur wizualnych jako środka perswazji i argumentacji.

Szczególnym punktem w programie konferencji był wieczorny koncert „VIORATORIA” w wykonaniu studentów i pedagogów Zakładu Instrumentów Historycznych Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego, który stanowił muzyczną ilustrację do przedpołudniowego wystąpienia dra Mikołaja Zgółki.

W trzecim dniu konferencji swoje referaty wygłosiło czworo referentów. W bloku tematycznym retoryka i pamięć – dr Monika Grzelka (Retoryka i pamięć) i dr Piotr Forecki (Retoryka wtórnego antysemityzmu).

Konferencję zakończyły wystąpienia poświęcone relacjom między retoryką a hermeneutyką. Dr hab., prof. UAM Michał Januszkiewicz (Retoryka i hermeneutyka. Między Schleiermacherem a Gadamerem) dowodził, że retoryka i hermeneutyka przynależą do siebie jak awers i rewers: retoryka zajmuje się wytwarzaniem mowy, którą odczytuje hermeneutyka. Natomiast dr hab. Tomasz R. Szymczyński mówił o miejscu retoryki w hermeneutyce filozoficznej Hansa-Georga Gadamera.

Wygłoszone referaty dobitnie dowiodły, że retoryka nie może być sprowadzana do jakiegś dyscypliny pomocniczej czy sztuki pięknego mówienia. Przeciwnie, stanowi ona rdzeń humanistyki i przynależy do rozmaitych dyskursów, w istotny sposób je kształtując. Nie jest też dyscypliną o wyraźnie wyznaczonych granicach, lecz obszarem rozmaitych przecięć, uwikłań i powinowactw dyscyplinarnych. Referenci, analizując ponadczasowość retoryki, jej otwartość i zamkniętość na inne dziedziny, a także znaczenie dla różnych obszarów aktywności intelektualnej i komunikacyjnej człowieka, pokazali, że retoryka pozwala eksplorować dowolne obszary działania człowieka.

Barbara Sobczak